

NECCÂR, Hüseyin b. Muhammed

câr'ın kurduğu sistemi Cehmiyye ve Dirârîyye ile birlikte Cebriyye başlığı altında ele alarak Rey yöresinde bulunan Mu'tezile'nin çoğunluğunun kendisine bağlı bulunduğunu kaydeder (*el-Milel*, I, 88). Diğerleri, onu Mu'tezile'ye ilhak ettiği gibi ehl-i isbât yani Allah'ın sıfatlarını, kaderi yahut Kur'an'ın mahlûk olduğunu kabul eden bir kimse olarak da göstermektedir. Neccâr'ın fikirlerinden bir kısmı Ehl-i sünnet'in ve Mu'tezile'nin, bir kısmı da diğer fırkaların düşünceleriyle uygunluk arz etmektedir. Neccâr, bazı konularda Mu'tezile'ye kesin muhalefet etmiş bulunmasına rağmen bir kısım düşünceleri teşekkül devrindeki itizâl ekolü üzerinde etkili olmuş, ortaya koyduğu akfî deliller Sünnî âlimlerine kendi sistemlerini savunmaları hususunda kolaylık sağlamıştır. Bütün bunlar dikkate alındığı takdirde Neccâr'ın ve kurduğu ekolün belirli bir mezhep bünyesinde yer almadığı ve kendi düşünceleri çerçevesinde münferit bir konum taşıdığı görülür. İbnü'n-Nedîm, Neccâr'a nisbet edilen ve hepsinin kelâm-la ilgili olduğu anlaşılan yirmi dört eserin listesini vermektedir (*el-Fihrist*, s. 229).

BİBLİYOGRAFYA :

Hayyât, *el-İntişâr*, s. 16, 98; Eş'arî, *Makâlât* (Ritter), s. 135-136, 415-416, ayrıca bk. İndeks; Mâtürîdî, *Kitâbü't-Tevhîd* (nşr. Bekir Topaloğlu – Muhammed Aruçi), Ankara 1423/2003, s. 512-514; İbnü'n-Nedîm, *el-Fihrist* (Tecdüdü), s. 229; Bağdâdî, *el-Fark* (Abdülhamîd), s. 207-211; İbn Hazm, *el-Faşl* (Umeyre), II, 266; III, 33; IV, 80; Neseffî, *Tebşîrâtü'l-edille* (Salamé), bk. İndeks; Şehristânî, *el-Milel* (Kilânî), I, 88-90; Kureşî, *el-Cevâhirü'l-muğîyye*, I, 447; W. Montgomery Watt, *İslâm Düşüncesinin Teşekkül Devri* (trc. Ethem Ruhi Fiğlali), Ankara 1981, s. 250-253; A. S. Tritton, *İslâm Kelâmı* (trc. Mehmet Dağ), Ankara 1983, s. 74-76; H. S. Nyberg – [Khalil 'Athâmina], "al-Nadjdâr", *EP* (İng.), VII, 866-868; Mustafa Öz, "Dirâr b. Amr", *DİA*, IX, 275. MUSTAFA ÖZ

NECCÂR, Muhammed Ali

(محمد على النجار)

Muhammed b. Ali en-Neccâr
(1895-1965)Arap diline ve sözlüğe dair
çalışmalarıyla tanınan
Mısırlı âlim.

20 Aralık 1895'te Mısır'ın Buhayre vilâyetine (muhafaza) bağlı İtâyilbârûd kazasının Muînâ köyünde doğdu. İlk eğitimini burada aldı. Babasının Ezher'e hoca olarak tayin edilmesi üzerine ailesiyle birlikte Kahire'ye gitti. Kur'an-ı Kerim hifzini tamamladıktan sonra 1908'de Ezher'e kaydoldu. Buradaki öğrenimini 1925'te tamamladı ve 1926'da Zekâzîk'taki Ma'he-

dül-Ezher'e İslâm tarihi hocası tayin edildi. Ardından Kahire'ye nakledilerek Külliyyetü'l-lugatî'l-Arabiyye'de ders verdi ve 1960 yılında emekli oluncaya kadar burada çalıştı. 1956'da Kahire Mecmau'l-lugatî'l-Arabiyye'ye üye seçilen Muhammed Ali, üniversite hocalığının yanı sıra sözlük çalışmaları ile Arap dili ve edebiyatına dair araştırmalar yaptı, çeşitli komisyonlarda görev aldı. 1965 yılında Bağdat'ta gerçekleştirilen Mecmau'l-lugatî'l-Arabiyye toplantısından dönerken uçağa bineceği esnada vefat etti.

Eserleri. A) Telif. 1. *Luğaviyyât*. Müellifin Arap dili ve edebiyatı hakkındaki yazılarından oluşmaktadır (Kahire 1950, 1986). 2. *Muḥâdarât 'ani'l-aḥḫâ'i'l-luğaviyye-ti's-şâ'î'a* (I-II, baskı yeri yok, 1959-1960). Dirâsâtü'l-Arabiyye ve'l-lugaviyye bölümünde verdiği derslerin notlarıdır. B) Tahkik. 1. Tâceddin es-Sübki, *Mu'îdün-ni'âm ve mübîdün-nikâm* (Ebû Zeyd Şelebî ve Muhammed Ebü'l-Uyûn ile birlikte; Kahire 1948, 1993). 2. İbn Cinnî, *el-Ḥaşâ'îş* (I-III, Kahire 1371-1376/1952-1956; Beyrut 1983). 3. Yahyâ b. Ziyâd el-Ferrâ, *Me'âni'l-Ḳur'âni'l-Kerim ve i'râbuh* (Ahmed Yûsuf Necâfî ile birlikte, I-II, Kahire 1955, 1966, 2001; Beyrut, ts.). III. cilt Abdülfetâh İsmâil Şelebî ve Ali Necdî Nâsîf tarafından tahkik edilmiştir. 4. Kâdî Abdülcebbâr, *el-Muğnî* (11. cilt, Abdülhalîm en-Neccâr ile birlikte, Kahire 1385/1965). 5. Firûzâbâdî, *Beşâ'irü zevi't-temyîz fi le-tâ'îfi'l-kitâbi'l-'azîz* (I-VI, Kahire 1964-1973; Beyrut, ts.; V ve VI. ciltleri Abdülalîm et-Tahâvî tarafından tahkik edilmiştir). 6. İbn Sîde, *el-Muḥkem ve'l-muḥîṭü'l-a'zam* (Kahire 1393/1973; Neccâr eserin VII. cildinin tahkikini yapmıştır). C) Gözden geçirdiği tahkikler. 1. Mufaddal b. Seleme, *el-Fâhîr fi'l-emşâl* (nşr. Abdülalîm et-Tahâvî, Kahire 1380/1960). 2. Muhyiddin b. Abdüzzâhir, *Teşrîfû'l-eyyâm ve'l-ʿuşûr fi sîreti'l-Meliki'l-Manşûr* (nşr. Murâd Kâmil, Kahire 1961). 3. İbn Hacer el-Askalânî, *Tebşîrû'l-müntebih bi-taḥrîri'l-müştebih* (nşr. Ali Muhammed el-Becâvî, Kahire 1383-1386/1964-1967). 4. Ebû Ali el-Fârisî, *el-Hüccce fi 'illeli'l-ḳur'âti's-sebʿ* (nşr. Ali Necdî Nâsîf – Abdülhalîm en-Neccâr – Abdülfetâh Şiblî, Kahire [1964]). 5. Muhammed b. Ahmed el-Ezherî, *Teḫzîbü'l-luğa* (nşr. Abdüsselâm Muhammed Hârûn, Kahire 1964-1967). Muhammed Ali, Mecmau'l-lugatî'l-Arabiyye tarafından neşredilen *el-Mu'cemü'l-vasîf*, *el-Mu'cemü'l-kebir* ve *Mu'cemü el-fâzî'l-Ḳur'âni'l-Kerim*'i hazırlayan komisyonda yer almıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

Zirikî, *el-A'lâm*, VI, 308; M. Mehdî Allâm, *el-Mecma'ıyyûn fi ḥamsîne 'âmen*, Kahire 1406/1986, s. 299-301; M. Muhyiddin Abdülhamîd, "eş-Şeyḫ Muhammed 'Alî en-Neccâr", *MMLA*, XXII/1 (1967), s. 213-217; Mahmûd Şit Hattâb, "eş-Şeyḫ Muhammed 'Alî en-Neccâr", *a.e.*, s. 226-228.

HİLAL GÖRGÜN

NECCÂRİYYE

(النجارية)

Hüseyin b. Muhammed en-Neccâr'ın
(ö. 230/845 civarı)
kurduğu kelâm ekolü.

Kurucusunun adına nisbetle Hüseyniyye olarak da anılır. Abbâsî halifelerinden Me'mûn döneminde (813-833) gelişip tanınmış bir fırkadır. Mezhepler tarihi müellifleri, Neccârîyye'nin fırka sınıflandırmasındaki yeri konusunda farklı görüşler ileri sürmüş, bazıları onu Mu'tezile'den, bazıları Mürcie'den yahut Cebriyye'den saymıştır. Bu durum, Neccârîyye doktrininin diğer fırkaların düşünce sistemindeki meselelerle önemli ölçüde paralellik, hatta bazan aynılık göstermesinden ve belirli bir mezhep bünyesinde yer almayıp kendi düşünceleri çerçevesinde münferit bir fırka oluşundan kaynaklanmaktadır. Neccârîyye'de birçok hususta Mu'tezile'den farklı düşünülmesine rağmen halku'l-Kur'an meselesinde paralel fikirler ileri sürülmüş ve temsilcileri mihne hareketine katılmıştır. Bu ekol mensupları, Mütevekkil-Alellah devrinde (847-861) mihneye son verilerek başlatılan karşı hareket sonucunda Bağdat ve Irak sınırlarının dışına çıkarılmaları üzerine Rey, Taberistan ve Cürcân yörelerine gitmişlerdir. Buralarda yerleşen ve halkın büyük kısmını kendisine bağlayan Neccârîyye IV. (X.) yüzyılda bu bölgelerdeki büyük gruplardan biri olarak görülmektedir. Bu arada Bağdat'ta kalan fırka mensupları kendi aralarında küçük gruplara ayrılma-larına rağmen burada Neccârîyye doktrini tamamen ortadan kalkmış değildir.

Allah'ın birliği telakkisi, ayrıca hayat, ilim, kudret, irade gibi sıfat kalıbında olmayan mâna sıfatlarının nefyi konusunda Mu'tezile'nin düşüncesini benimseyen Neccârîyye, kader ve kulların fiilleriyle ilgili hususlarda Mürcie ve Ehl-i sünnet'e yaklaşmaktadır. Buna göre Allah hayır, şer, fayda ve zararın dileycisidir. O'nun mürid olması başkası tarafından zorlanmaması ve hâkimiyet altına alınmaması demektir. Allah'ın mülkünde O'nun dilediğinden başka hiçbir şey cereyan etmez, vaktinde ola-